

**ТРАНСФОРМАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
СТАТУСУ УПРАВЛІННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Шаповалова Катерина Іванівна

аспірант кафедри поліцейського права

Національної академії внутрішніх справ,

заступник начальника відділу зв'язків з громадськістю

управління патрульної поліції у Львівській області

Департаменту патрульної поліції

капітан поліції

м. Львів, Україна

Війна стала складним випробуванням для нашої країни, вона змусила нас боротися за нашу незалежність і захищати найцінніше – права кожної людини. У сучасних умовах, коли Україна щодня стикається з проявами воєнної агресії, питання дотримання прав людини є фундаментальним. Права людини – це більше ніж юридичний термін. Це – нерв нашої цивілізації, жива тканина, яка тримає суспільство разом. І коли ця тканина рветься, оголюється істина: війна – це завжди випробування людяності. Це момент, коли слова «права людини» перестають бути просто рядками в конституції і договорах, а стають викликом до совісті кожного з нас. Україна тримає удар не тільки на полі бою, але й у внутрішній боротьбі за збереження свого обличчя – демократичного, гуманного, справедливого. І тут починається найболючіше: як залишатися країною, яка не просто виживає, а доводить, що може жити гідно. Але хіба не це нас відрізняє від ворога? Хіба не за це ми боремося? Бо свобода, яка купується ціною людської гідності, стає лише іншою формою рабства.

Робота поліцейських в умовах війни стає ще складнішою, ще суперечливішою. Коли людина стикається з порушенням своїх прав, саме поліцейський стає першим, хто має відновити справедливість. Органи Національної поліції України (далі – НПУ) є одними з ключових суб'єктів, які впливають на рівень дотримання прав людини в Україні. НПУ здійснює функції забезпечення правопорядку, охорони громадського порядку, запобігання та розкриття злочинів, захисту прав і свобод людини та громадянина, надання адміністративних та інших послуг громадянам [1].

Під час виконання поліцейських повноважень виникають питання законності і дотримання прав людини, а також питання захисту прав самих працівників поліції. Саме тому, в структурі апарату НПУ є підрозділ, на який покладено повноваження щодо забезпечення прав людини в поліції, – Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України (ДГІДПЛ), зокрема, його структурний підрозділ – управління дотримання прав людини (УДПЛ або управління). Це управління виконує важливі функції – моніторингу, виявлення та реагування на порушення прав людини, які можуть виникнути під час правоохоронної діяльності. Разом із тим, на підрозділ покладено завдання із забезпечення гендерної рівності, зокрема, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення та усунення проявів дискримінації в діяльності органів (підрозділів) поліції, створення безбар'єрного простору. Значення діяльності УДПЛ НПУ в умовах воєнного стану набуває особливої важливості, оскільки забезпечення прав людини на кожному етапі виконання службових обов'язків поліцейськими є одним з ключових аспектів стабільності та правового порядку в державі.

Метою дослідження є аналіз перспектив розвитку адміністративно-правового статусу УДПЛ НПУ в умовах воєнного стану, зокрема, аналіз пріоритетних напрямків діяльності управління, які потребують подальшого розвитку в сучасних умовах, а також удосконалення їх парового забезпечення.

Війна висунула нові вимоги до роботи поліції: захист жінок і дітей від насильства, гарантування рівного доступу до правосуддя для вразливих категорій, документування воєнних злочинів, підтримка психічного здоров'я поліцейських та забезпечення прозорості через впровадження Custody Records. Кожен із цих напрямків вимагає не лише практичної реалізації, але й глибоких змін у нормативно-правовій базі, яка повинна враховувати як національні реалії, так і міжнародні стандарти.

Наразі в Україні активно триває процес імплементації європейського законодавства, що є важливим етапом на шляху до інтеграції в Європейський Союз. Це стосується, зокрема, адаптації нормативно-правової бази до стандартів ЄС у сфері прав людини, правоохоронної діяльності та забезпечення верховенства права. Важливими аспектами цього процесу є гармонізація українського законодавства з Римським статутом, Стамбульською конвенцією та іншими ключовими міжнародними документами, які гарантують дотримання прав і свобод кожної людини. Ці зміни спрямовані на посилення інституційної спроможності державних органів, включаючи

Національну поліцію, для ефективного реагування на сучасні виклики, зокрема в умовах війни.

На нашу думку, пріоритетними напрямки діяльності УДПЛ НПУ, які потребують подальшого розвитку та належного нормативного забезпечення в сучасних умовах у Україні є такі: 1) гендерна рівність і недискримінація; 2) безбар'єрність та інклюзивність; 3) психологічне забезпечення; 4) протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству; 5) впровадження системи Custody Records. Розглянемо їх більш детально.

1. Гендерна рівність і недискримінація. УДПЛ є уповноваженим підрозділом з питань дотримання гендерної рівності в Національній поліції. Сьогодні питання гендерної рівності та недискримінації є важливою складовою державної політики. Важливим кроком для вдосконалення законодавства країни стало прийняття Закону № 3733-IX [2], який вводить адміністративну відповідальність за сексуальні домагання – Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено статтею 173-7, а насильство за ознакою статі виокремлено у нову самостійну норму (ст. 173-6 КУпАП) [3]. На рівні Міністерства внутрішніх справ України розроблено Методику запобігання та протидії дискримінації та сексуальних домагань на робочому місці, яка передбачає механізм реагування на такі випадки і яка, безперечно, є важливим кроком на шляху до визнання і подолання різних форм насильства в системі МВС України загалом і в Національній поліції, зокрема [4]. Водночас, механізм захисту постраждалої особи, який передбачає вказана методика, має формальний характер. Це пов'язано із тим, зокрема, що питання захисту постраждалої від дискримінації/насильства особи, покладено на безпосереднє і пряме керівництво підрозділу де працює/проходить службу така особа, та передбачається в порядку дисциплінарного провадження. Керівник підрозділу очолює дисциплінарну комісію і від його рішення залежать результати службового розслідування, яке проводиться за фактами таких порушень. У зв'язку із тим, що такий керівник сам може бути суб'єктом, який вчиняє правопорушення, виникає закономірне питання щодо законності, об'єктивності та справедливості такого розслідування. На наш погляд, таке розслідування має проводитись на рівні НПУ, У кожному підрозділі структури НПУ має працювати незалежна уповноважена особа, відповідальна за прийняття скарги постраждалої особи і збір матеріалів розслідування. Постраждалій особі має бути надано сприяння у переведенні до іншого місця роботи/служби на час розслідування.

2. Безбар'єрність та інклюзивність. Безбар'єрність у правоохоронній діяльності є одним із ключових аспектів забезпечення прав людини. Конфліктна ситуація створила нові виклики для доступу до послуг Національної поліції для людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та інших вразливих груп населення. Забезпечення безбар'єрності в роботі правоохоронців – це не лише про фізичний доступ, а й про рівні можливості отримати правову допомогу, доступ до правосуддя та соціальних послуг.

3. Психологічне забезпечення поліцейських. Робота в умовах війни значно впливає на психічне здоров'я працівників поліції. Частина поліцейських бере участь у бойових діях, інші – безпосередньо стикаються з наслідками війни під час виконання службових обов'язків. Зростає рівень домашнього насильства, суїцидів та правопорушень, які вчиняються внаслідок набутих психологічних розладів. Важливо створити систему психологічної підтримки, яка включатиме реабілітаційні програми, тренінги зі стресостійкості та регулярний моніторинг психологічного стану працівників. Законодавство має гарантувати доступ до кваліфікованої психологічної допомоги, а також навчання поліцейських надавати першу психологічну допомогу.

4. Протидія домашньому та гендерно обумовленому насильству. Домашнє та гендерно обумовлене насильство є однією з найгостріших соціальних проблем, яка в умовах війни набуває ще більшої актуальності. Необхідно розширити програми підтримки постраждалих, вдосконалити механізми реагування поліції та підвищити обізнаність населення про доступні форми допомоги.

5. Custody Records – це сучасна система обліку затриманих осіб, яка забезпечує прозорість, контроль і захист їхніх прав під час перебування у відділах поліції. Ця система є важливим інструментом у запобіганні порушенням прав людини, оскільки дозволяє документувати всі дії, пов'язані із затриманням, триманням і поведженням із затриманими особами. В умовах війни, коли кількість затриманих значно зростає через воєнні злочини, незаконний обіг зброї та інші злочини, система Custody Records стає ще більш актуальною. Її впровадження допомагає запобігати зловживанням, покращувати моніторинг дотримання прав людини та підвищувати довіру до правоохоронних органів. Кожен із цих напрямків потребує реформування правового регулювання, враховуючи сучасні виклики та європейські стандарти, щоб забезпечити ефективну роботу поліції й захист прав людини.

Література:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

2. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 3733-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2024, № 31, ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3733-20#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

4. Методика запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням на робочому місці в органах системи Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/5/8/0/3/9/metodika.pdf> (дата звернення: 15.01.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-71>

ВПЛИВ СОР НА ФОРМУВАННЯ КЛІМАТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Шарапова Валерія Віталіївна

аспірантка кафедри екологічного права

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

На сьогоднішній день щорічна міжнародна кліматична Конференція ООН зі зміни клімату (далі – СОР) є платформою для оцінки та вдосконалення кліматичної політики України як країни, яка бере участь у Рамковій конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC). Роль України на СОР стала більш активною і спрямованою на побудову власної кліматичної політики особливо починаючи з 2022 року, повномасштабного вторгнення, адже збройна агресія РФ проти України